

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ІНТЕРВ'ЮВАННЯ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ САМОПРОЕКТУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Зарецька О. О. Особливості використання методів інтерв'ювання для дослідження самопроєктування особистості.

Анотація. *Роботу присвячено з'ясуванню можливостей письмового інтерв'ювання щодо дослідження аксіологічних аспектів свідомості людини. Аналізуються принципи проведення інтерв'ювання, які дозволяють ініціювати пробудження активної рефлексії опитуваним власних уявлень ціннісного плану, зокрема, щодо самопроєктування. Сформульовано і аргументовано переваги опитування у формі інтернет-листування щодо питань екзистенційного плану: письмовий формат відповіді, можливості комп'ютерного «нелінійного» редагування, більша свобода маневру при комп'ютерному листуванні, особливості сприйняття віртуального простору, що сприяють більш вільній комунікації, залучення опитуваного у наративну практику у письмовій формі. Аргументовано використання методики змішаного (усно-письмового), “розірваного”, поступового, гнучкого, почасти прихованого, триваючого інтерв'ю, в результаті чого можна отримати “керований” діалогічний розірваний наратив. Обговорюються переваги застосування такої методики у виховному і навчальному процесах.*

Ключові слова: *інтерв'ю, інтернет-листування, опитування, аксіологічний аспект, самопроєктування, наратив.*

Зарецкая О.А. Особенности использования методов интервьюирования для исследования самопроектирования личности.

Аннотация. *Работа посвящена выяснению возможностей письменного интервьюирования при исследовании аксиологических аспектов сознания человека. Анализируются принципы проведения интервьюирования, которые позволяют инициировать пробуждение активной рефлексии у опрашиваемого собственных представлений ценностного плана, в частности, о самопроектировании. Сформулированы и аргументированы преимущества опроса в форме*

интернет-переписки по вопросам экзистенциального плана: письменный формат ответа, возможности компьютерного «нелинейного» редактирования, большая свобода маневра при компьютерной переписке, особенности восприятия виртуального пространства, которые способствуют более свободной коммуникации, вовлечение опрашиваемого в нарративную практику в письменной форме. Аргументировано использование методики смешанного (устно-письменного), "разорванного", поступательного, гибкого, отчасти скрытого, длящегося интервью, в результате чего можно получить "управляемый" диалогический разорванный нарратив. Обсуждаются преимущества применения такой методики в воспитательном и учебном процессах.

Ключевые слова: *интервью, интернет-переписка, опрос, аксиологический аспект, самопроектирование, нарратив.*

Zaretska Olga O. Features of using methods of interviewing for the study of personality self-design.

Abstract. *The paper is aimed to consider the opportunities of written interviews in the study of axiological aspects of human consciousness. The principles of interviewing that allow to initiate the awakening of the active reflection of respondent perceptions of their value plan, particularly self-design, are analyzed. The benefits of the survey on matters of existential plan in the form of online correspondence are formulated and argued: a written response format, the possibilities of computer "non-linear" editing, greater freedom of maneuver in computer correspondence, specifics of the perception of virtual spaces that promote a freer communication, involvement of the respondent into the narrative practices in written form. Argued the use of methods of mixed (oral-written), "broken", gradual, flexible, partly hidden, lasting interview, whereby it is possible to get a "controlled" dialogical broken narrative. The advantages of using such techniques in the educational and learning process are discussed.*

Keywords: *interviews, online correspondence, surveys, axiological aspect, self-design, narrative.*

Постановка проблеми. Наративна психологія базується на тезі про те, що особистість не тільки розуміє себе за допомогою мови, а й конструює себе у мовленні ([1], [2], [3], [4], [5], [6]), тобто наратив втілює і відображає базові життєві концепції людини, у тому числі його Я-концепцію. Спеціальна організація мовленнєвого процесу може

зосередити людину на певних аспектах її досвіду, викликати рефлексію того, що досі нею не усвідомлювалось або не артикулювалося, і в результаті призвести до актуалізації досі не доступних для самоусвідомлення і так само для дослідження аспектів свідомості і самосвідомості людини.

Під час проведення опитування відносно уявлень людини про особистісне зростання ([7], [8], [9], [10]), ми звернули увагу на те, що деякі засоби проведення опитування виступили чинником «пробудження» рефлексії ціннісних аспектів самосвідомості опитуваних, зокрема і усвідомлення процесів самопроєктування. Виникла гіпотеза, що такими чинниками є письмова форма опитування (через електронне листування) і пролонгований у часі діалог з опитуваним, що призвели для породження наративу специфічного типу, який ми назвали *керованим триваючим пролонгованим розірваним наративом*. Аналізу і подальшій розробці цієї проблеми і присвячено дану роботу.

Мета роботи полягає у з'ясуванні можливостей спеціально побудованого і організованого письмового інтерв'ювання щодо дослідження уявлень людини про самопроєктування і аналізу ціннісної структури особистості взагалі. Ми вважаємо проведення такого аналізу важливим з огляду на *актуальність* завдання пробудження і розбудови «вершинного» у людині (за терміном Л.С.Виготського) – як і значущістю проблеми особистісного розвитку і зростання людини взагалі. Саме на цьому акцентує робота, що презентується. Особистісне зростання і розвиток ґрунтуються на засвоєнні особистістю нових цінностей, зміні її ціннісної структури. Це стосується різних вікових категорій, оскільки особистісне зростання і розвиток не обмежені віковими рамками. Ціннісний компонент є, на наш погляд, найвагомим у структурі особистісних складових процесу розвитку особистості, а досліджень аксіологічного аспекту уявлень людини, зокрема в контексті особистісного зростання – тобто з підключенням діахронічного виміру, – практично нема.

Предметом дослідження є принципи проведення опитування, анкетування, інтерв'ювання, які дозволяють ініціювати пробудження активної рефлексії опитуваним своїх уявлень ціннісного плану, зокрема про самопроєктування. Незважаючи на інтерес сучасних дослідників до всього спектру проблем особистісного розвитку і зростання, на чисельність методичних матеріалів з «глибокого інтерв'ю», нам не зустрілися дослідження, які б констатували і акцентували потенціал

письмового пролонгованого інтерв'ювання з точки зору екстеріоризації ціннісних аспектів свідомості людини.

Основний виклад. Використання в якості об'єкту дослідження індивідуального наративу особистісного зростання дає можливість «доторкнутися» до цієї невловимої абстрактної речі. Завдання опитування, проведеного нами раніше через електронне листування, полягало у тому, щоб заохотити дорослу людину породити думки з цього приводу і бажання ними поділитися. Важливу роль у вирішенні цієї задачі грає діалог (у тому числі і з самим собою) – у діалозі, у практиці спілкування відбуваються два важливих процеси: (1) усвідомлення і осмислення певних ще не оформлених у мовний продукт власних смислових утворень, «добудова» і збагачення раніше вироблених смислів і (2) розуміння аналогічних речей у співрозмовника (якщо він є). Саме тому доцільним є опитування у формі інтерв'ю або інтернет-інтерв'ю.

У проведеному раніше опитуванні, на матеріали якого ми спиралися при проведенні аналізу, з'ясовувалися: уявлення дорослих про можливість і сутність змін в особистості протягом життя людини; думки дорослої людини про особистісне зростання; погляд дорослої людини на те, які життєві обставини сприяють особистісному розвитку, а які, навпаки, йому перешкоджають ([8], [9]). Обставини набуття особистісного досвіду, що стали рушійною силою для особистісного зростання, виявлялися самим суб'єктом під час ініційованої інтерв'юером рефлексії, наративізувалися і в такому вигляді ставали об'єктом аналізу дослідником. Основним методичним засобом було поступове нарощування і відтворення *«розірваного» наративу* кожного опитуваного за матеріалами неодноразових усних та письмових бесід з ним.

Поняття *«розірваного наративу»* було введено нами раніше [11]; розірваний наратив – це зв'язна оповідь, яка має всі ознаки звичайного наративу, але при цьому текстове «тіло» наративу розподілено по іншому, більшому тексті. З таким видом наративів дослідник часто має справу під час проведення інтерв'ювання чи анкетування. Робота з матеріалами опитування передбачає «відбудову» розірваного наративу за допомогою спеціальних методик обробки, «витягування» і «склеювання» фрагментів наративу, відбудову його по краплинках. Коли йде робота з опитуваним «сесіями» – інтерв'ювання, пред'явлення тій самій людині анкети за анкетною, з уточненнями і доповненнями з його сторони, цей метод незамінний. Його застосування дозволяє

отримати могутній об'єкт дослідження, який містить безліч інформації про особу, його «Я-концепцію», «рамку», через яку він бачить світ, інтерпретує події, організовує свій досвід. Такий наратив сам як такий може бути: (а) *предметом* дослідження (це є, по суті, мовна модель «Я-концепції», аналіз якої може дати можливість перейти на концептуальний рівень), (б) *знаряддям* дослідження інших, більш прихованих психологічних властивостей суб'єкта і (в) метою дослідження – кінцевою точкою матеріалізації людиною рефлексії себе, свого досвіду, своєї ціннісної структури, – тобто може бути і тим, *що* досліджуємо, і тим, *як* досліджуємо, і тим, *для чого* ми це робимо.

Бажано, щоб опрацюванню отриманих при опитуванні «розірваних наративів» передувало виявлення і упорядкування множини смислів, з яких у сукупності складаються досліджувані засобами інтерв'ювання категорії (у вищезгаданому дослідженні це були категорії «особистісний розвиток» і «особистісне зростання», для яких цей аналіз було спеціально проведено на базі використання цих понять у сучасній психології – як «базис» для проведення аналізу розуміння опитуваними особистісного розвитку і зростання [9]).

Різні аспекти проведеного дослідження аналізувалися у низці наших публікацій ([7], [8], [9], [10], [12]). Наразі нас цікавлять особливості використаного методу опитування, оскільки він дав потужний ефект для отримання глибокого занурення опитуваного у досить тонку матерію ціннісних смислів, з яких складається його досвід і його відповідний дискурс.

Постановка питань інтерв'ю перед опитуваними спонукала більшість з них замислитися і висловитися з теми, яка, можливо, більшістю з них ніколи не обговорювалася, – особистісне зростання людини. Спілкування на настільки «піднесену» тему задає ніби інший «жанр» для нарації опитуваного – примушує «підняти погляд у небо» (за образним висловом С.Б.Кримського), переводить обговорення до екзистенціальної площини. Опитування через електронну пошту виявилось здатним дати людині можливість письмово висловити те, що не вписується у жанри усної комунікації, – так, як це відбувалося при листуванні в минулі часи (завдяки чому ми маємо епістолярний жанр) або як це відбувається при творчому процесі породження тексту заради висловлення глибинних смислів особистості.

Можна виділити кілька чинників, що сприяють цьому: обгрунтовано і повно, ніж це прийнято в усному діалогічно

1. *Письмовий формат* відповіді, що дозволяє розвинути

думку більш ніж у спілкуванні. Важливими в методичному плані ми вважаємо такі супутні фактори:

- в результаті опитуваний продукує достатньо «довгий» текст;
- продукований текст часто є *нарративом* (крім випадків, коли опитуваний явно тяжіє до «тезаурусного» типу відповіді за самим складом своєї особистості);
- письмову відповідь опитуваний пише *наодинці*, що дозволяє йому глибше «зануритися» у свою свідомість;
- породження письмової відповіді відбувається більш *уповільнено*, ніж артикулювання усної, що теж сприяє більш розгорнутому і повному формату породжуваного тексту;
- письмова форма для людей, хто має схильність до цього, надає можливість вийти за межі суто конкретної і лаконічної відповіді і, з одного боку, заглибитися у надра свого досвіду, а з іншого – піднятися до пафосу «*високого штилю*» у стилістиці відповіді, тим більше що поставлене у інтерв'ю запитання сприяє такому повороту. Наведемо приклади «високого штилю» з нарративів, які важко уявити у відповідях на усні питання: «*Постоянная переоценка принципов, расстановка приоритетов*»; «*Не насильственное ("так надо", "долг") и не спонтанное (порыв души) стремление быть милосердным*»; «*Чем больше проходит времени, тем больше ценим доброту, проснувшиеся души для любви, понимания, терпения, благодарности всему существу. Солнцу за свет, тепло, которое оно дарит каждый день. Небу, звездам ... всему, что нас окружает. Богу за то, как трепетно и с какой любовью он растит каждую душу*». У проведеному опитуванні частина реципієнтів воліла відповідати усно; в результаті можемо констатувати, що усні оповіді дали більше «фактажу», письмові – більше рефлексії, занурення, піднесення.

2. Можливості комп'ютерного «*нелінійного*» редагування:

- можливість доповнювати і розвивати вже сформульовану думку,
- можливість робити вставки, зміни, акцентування;
- можливість зберігати текст відповіді і повертатися до редагування через деякий час;
- можливість «загострювати» думку, знаходячи найбільш влучні формулювання, тощо.

3. Більша *свобода маневру* при комп'ютерному листуванні, на відміну від звичайного письмового опитування: можливість не

вступати у контакт, якщо опитуваний не бажає (просто не відповідати на лист), або відповісти не одразу – опитувач і опитуваний не включені в одну просторово-часову ситуацію, що робить відповідача *більш вільним* у своєму виборі – можна відповісти пізніше, послатися на зайнятість або взагалі зробити вигляд, що не отримав повідомлення з питаннями, тощо. Опитуваний не посідає чисто «учнівську» позицію, коли тебе посадили і «треба» виконати завдання – дати відповідь; він сам вирішує, буде він це робити чи ні.

4. Сприйняття віртуального простору як окремого паралельного каналу чи навіть (за звичкою перебування у Інтернет-просторі) як паралельного світу, де діють трошки інші закони перебування: ти сам наодинці зі своїм комп'ютером – знаряддям текстоутворення, і, в той же час, у контакті, діалозі з безліччю людей; на твою репліку можуть реагувати вже через секунду; відповідь на твої думки може прийти від людей, яких ти ніколи не бачив і, скоріше за все, не побачиш, тощо. Ілюзія *контакту з цілим світом*, з людством загалом сприяє, на наш погляд, виходу на інші горизонти розгляду теми.

5. Залучення опитуваного у *нарративну практику* у письмовій формі (на зразок щоденників, задушевних листів до дуже близької по духу людини). Аналіз результатів опитування дозволив виявити феномен *нерефлексованості* або *слабкої рефлексованості* індивідом власного особистісного розвитку. Питання анкети торкалися «потаємного» в людині, глибоко особистісного і прихованого навіть від неї самої. Емпірично викликаний процес осмислення і *нарративізації* затягує особистість у занурення, актуалізацію і текстуалізацію *потаємного* і тим самим трошки відкриває завісу над ним. Нарративна практика такого типу формує систему зняття «особистісного забрала», «щита» [8].

Все це сприяє тому, що опитуваний (в усякому разі, частина з них) має можливість відчувати себе одночасно і як людина XIX століття перед чистим листом паперу наодинці з думками, які можна без поспіху, ґрунтовно викласти у листі адресату, що тебе зрозуміє; і як інтернет-блогер, що пише всьому світові одразу, не орієнтуючись ні на кого конкретно, і певен, що хоча б когось його текст знайде (а ні – то такий текст служить своїм віртуальним щоденником і підготовує відчуття самоусвідомленості, самоідентифікації і навіть власної значущості і виключності); і як пацієнт психотерапевта, який витягує з глибин підсвідомості відчуття з далекого минулого, які сформували

його теперішнє, переживає і переосмислює їх і отримує від цього болісну насолоду.

Віртуальний простір письмового спілкування, письмових практик, таким чином, виконує роль середовища для виникнення і життя дискурсу особистісного розвитку. Спеціально організоване опитування з особистісного зростання і самопроєктування, яке ініціює певний вид наративної практики у дорослих особистостей різного віку, виступає дієвою технологією самоусвідомлення особистості, а також відіграє роль наративного тренінгу.

Враховуючи всі ці зауваження, ми вважаємо оптимальною для дослідження аксіологічних аспектів свідомості і, зокрема, самопроєктування особистості методика *змішаного (усно-письмового), "розірваного", поступового, гнучкого, почасти прихованого, триваючого інтерв'ю*, в результаті якого отримуємо *керований діалогічний пролонгований розірваний наратив*. Вжиті терміни потребують пояснення:

- *змішане* інтерв'ю – бажано і переважно письмове; усна форма – для тих реципієнтів, хто не хоче чи не може писати через обставини. Письмова форма може реалізуватися як переписка через електронну пошту, обмін повідомленнями через інтернет, письмові відповіді наодинці на заздалегідь надрукованих бланках (це менш бажано, бо структура інтерв'ю у такій формі жорстка і незмінна). Усна форма опитування більш гнучка, проте опитуваний позбавлений можливості пролонговано осмислити питання і продукувати більш глибокі відповіді. Найбільш пріоритетні перші дві форми письмового опитування, бо тут діалог послідовно, порція за порцією розгортається у часі, підключається часовий параметр; крім того, у реципієнта нема можливості дізнатися про зміст подальшої частини, навіть про саму її наявність, і тому наступні питання не зможуть вплинути на зміст і розмір відповіді на попередні;
- *розірване* інтерв'ю – порціями, через різні проміжки часу, з уточненнями, продовженням діалогу доти, доки опитуваний витримає. У практиці опитування діалог потроху вщухає, бо опитуваному набридає напружуватися (розмова вимагає напруженої рефлексивної роботи – це і є мета опитування), або тема його в принципі не дуже цікавить, або бракує часу, тощо;
- *поступове* інтерв'ю – зміст порції визначається заздалегідь запланованими *"топіками"*, закладеними у питання інтерв'ю.

Топіки інтерв'ю, з яких складається опитувальник, деталізують у досліджуваному об'єкті чи феномені ті аспекти, що цікавлять дослідника, крім того, в них закладено структури для розвитку діалогу з опитуваним і отримання наступних фрагментів інтерв'ю. Топіки конструюються експериментатором заздалегідь на основі аналізу предмету і мети дослідження і спираються на попередньо виявлену і упорядковану множину смислів, з яких у сукупності складаються досліджувані засобами інтерв'ювання категорії. Проте, відтворення опитувальника у конкретному інтерв'ю має індивідуальний характер, список топіків може поповнюватися безпосередньо під час проведення опитування, оскільки сама діалогічна практика вносить багато нових непередбачуваних змістів у конкретний дискурс дослідження; у цьому сенсі опитування є різновидом пошукового експерименту, а опитувані є рівноправними співавторами результату. Раніше нами було введено поняття «методу співрозмовника» для позначення такого діалогічного опитування, коли не тільки дослідник задає питання, але і опитуваний у відповідь, відчуваючи атмосферу рівноправ'я, може поцікавитися чимось у зв'язку з темою опитування ([2], [3]) і тим самим внести свій вклад у розбудову структури конкретного наративу;

- *гнучке* інтерв'ю – послідовність пред'явлення топіків визначається розвитком діалогу, тобто залежить від отриманої відповіді на попереднє питання. Опитування такого роду має принципово *двосторонній проєктивний характер*: питання психолога проєктує відповідь реципієнта, відповідь реципієнта проєктує подальше питання дослідника;
- *почасти приховане* інтерв'ю – по можливості питання ставляться не “в лоб”, а завуальовано, в іншому відволікаючому контексті, про щось, що «покриває» чи «межує» з предметом, що цікавить дослідника. Опитування показало, що людей, які є свідомими процесів свого особистісного розвитку, зростання чи самопроєктування і охочі це оприлюднити, не так багато. Ще одна причина – питання аксіологічного плану відчуваються людиною як дуже приватні; щоб не була очевидною і не лякала інтервенція у внутрішній світ опитуваного, краще цікавитися його думкою про досліджувані явища взагалі, апелювати до його життєвого досвіду в широкому смислі. На цьому

ґрунтується надія на позитивний результат експерименту (який полягає в отриманні розгорнутого розірваного наративу опитуваного на тему, що нас цікавить);

- *триваюче* інтерв'ю – інтерв'ю триває без обмежень, якщо реципієнт продовжує породжувати свою розгорнуту відповідь.

Особливості спілкування між комунікантами – інтерв'юером і реципієнтом – під час проведення опитування роблять однаково важливими для аналізу і питання інтерв'юера, і відповіді опитуваного, тому *об'єктом* подальшого аналізу принципово є *весь* текст інтерв'ю. Обробка матеріалів такого опитування передбачає достатньо деталізований текстовий опис технології, неможливий без *гіпотетичних побудов*:

- виявлення у тексті ознак, що свідчать про наявність рефлексії реципієнтом об'єкту чи феномену, що нас цікавить;
- аналіз та інтерпретація дослідником уявлень реципієнта на основі цих ознак;
- на матеріалі аналізу будується смислова модель цих уявлень, тобто цілісна модель бачення реципієнтом досліджуваного об'єкту чи феномену.

В результаті застосування такої методики отримуємо текст діалогу, на базі якого конструємо *керований діалогічний пролонгований розірваний наратив*. Побудова його дослідником глибинно обґрунтована: такий наратив вербально відтворює екстеріоризацію єдиного внутрішнього уявлення опитуваного, яке – гіпотетично – за певних умов могло б втілитися у такий наратив.

Висновки. Здається слушним спробувати залучити уроки цього дослідження до вироблення методик «пробудження» процесу осмислення екзистенційного плану свого буття учасниками освітнього процесу. Опитування, наближене до проєктивних методик і за змістом орієнтоване на осмислення опитуваними свого досвіду, може стати тим стимульним матеріалом, яке викличе бажані процеси в опитуваних. Впровадження методики такого типу у виховний і навчальний процеси може сприяти розвитку здатності до переосмислення власного досвіду і подальшого самопроєктування; зосередженню уваги на ціннісних аспектах свідомості людини; розвитку здатності до рефлексії себе як особистості; розвитку цілеспрямованості і структурованості поведінки; розвитку критичного ставлення до себе і оточуючих; привнесенню ціннісних смислів у свідомість тих учасників навчального процесу, які не мали його у своєму активі до початку застосування методики;

розвитку наративної компетентності особистості; розвитку здатності до самопроєктування; (опосередковано) розвитку тих мисленневих і особистісних якостей, які сприяють вивченню і засвоєнню шкільних знань, зокрема, з гуманітарних дисциплін. Сама форма здається особливо перспективною для використання у дистанційному навчанні. Таким чином, можна вважати, що «проходження» опитуваного через інтерв'ю такого плану може виконати роль певного тренінгу, в результаті якого «запускаються» процеси самовідстеження свого досвіду і моніторинг «фільтра» при отриманні нового.

Література

1. Наративні психотехнології / [Чепелева Н.В., Смульсон М.Л., Шиловська О.М., Гуцол С.Ю.]. – К. : Главник, 2007. – 144 с. – (Серія «Психол. інструментарій»).
2. Проблеми психологічної герменевтики: монографія / [Чепелева Н.В., Титаренко Т.М., Смульсон М.Л. та ін.]. – К. : Міленіум, 2004. – 276 с.
3. Проблемы психологической герменевтики / [Чепелева Н.В., Титаренко Т.М., Смульсон М.Л. и др.]. – К. : Изд-во Национального педагогического университета им. Н.П. Драгоманова, 2009. – 382 с.
4. Соціально-психологічні чинники розуміння та інтерпретації особистого досвіду / [Чепелева Н.В., Титаренко Т.М., Смульсон М.Л. та ін.]. – К. : Педагогічна думка, 2008.
5. Чепелева Н.В. Общая характеристика нарративной психологии / Н.В. Чепелева // Проблемы психологической герменевтики. Под ред. Н.В.Чепелевой. – К.: Издательство Национального педагогического университета им. Н.П. Драгоманова, 2009. – С. 127 – 134.
6. Чепелева Н.В. Теоретичні засади наративної психології / Чепелева Н.В., Смульсон М.Л., Шиловська О.М., Гуцол С.Ю. // Наративні психотехнології. / М.Л.Смульсон. – К., 2007. – С. 3–37. (Серія «Психол. інструментарій»).
7. Зарецька О.О. Життєві контексти особистісного зростання дорослих / О.О.Зарецька // Розуміння та інтерпретація життєвого досвіду як чинник розвитку особистості: монографія / за ред. Н.В.Чепелевої. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – С. 141–170.
8. Зарецька О.О. Наративні практики особистісного зростання /

- О.О.Зарецька // Наукові студії із соціальної та політичної психології; [редакційна рада: М.М.Слюсаревський (голова), В.Г.Кремень, С.Д.Максименко та ін.]. – К.: Міленіум, 2012. – Вип. 31 (34). – С. 81–93.
9. Зарецька О.О. Ціннісні пріоритети в уявленнях людини про особистісне зростання / О.О.Зарецька // Технології розвитку інтелекту. – 2014. –Том 1. – № 6. – Режим доступу: http://psytir.org.ua/upload/journals/6/authors/2014/Zaretska_Olga_Oleksandrivna_Tsinnisni_%20priorityty_v%20uyavlennjah_lyudyny.pdf
10. Зарецкая О.А. Осмысление человеком своего личностного роста (по материалам эмпирического исследования) / О.А.Зарецкая // Личность и ее жизненный мир : материалы Всероссийской научно-практической конференции с международным участием, посвященной 20-летию факультета психологии ОмГУ им. Ф.М. Достоевского (Омск, 3-4 октября 2013 г.) / под ред. Л.И. Дементий. – Омск : Изд-во Ом. Гос. Ун-та, 2013. – С. 65–71.
11. Зарецька О.О. Деякі методологічні зауваження щодо «розірваного наративу» у психогерменевтичних дослідженнях / О.О. Зарецька // Мова і культура (науковий журнал). – К. : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2009. – Вип. 12. – Т. 10 (135). – С. 57–64.
12. Зарецька О.О. Особистісне зростання і вічні цінності крізь призму рефлексії у інтернет-інтерв'ю / О.О.Зарецька // // Наука і освіта. - 2014. - № 9. - С. 117-122..

References transliterated

1. Narativni psihotehnologiyi / [Chepeleva N.V., Smulson M.L., Shilovska O.M., Gutsol S.Yu.]. – К.: Glavnik, 2007. – 144 s. – (Seriya «Psihol. Instrumentariy»).
2. Problemi psihologichnoyi germenevtiki: monografiya / [Chepeleva N.V., Titarenko T.M., Smulson M.L. ta in.]. – К.: Milenium, 2004. – 276 s.
3. Problemyi psihologicheskoy germenevtiki / [Chepeleva N.V., Titarenko T.M., Smulson M.L. i dr.]. – К.: Izd-vo Natsionalnogo pedagogicheskogo universiteta im. N.P.Dragomanova, 2009. – 382 s.
4. Sotsialno-psihologichni chinniki rozuminnya ta interpretatsiyi osobistogo dosvidu / [Chepeleva N.V., Titarenko T.M., Smulson M.L. ta in.]. – К.: Pedagogichna dumka, 2008.
5. Chepeleva N.V. Obschaya karakteristika narrativnoy psihologii / N.V. Chepeleva // Problemyi psihologicheskoy germenevtiki. Pod red. N.V.Chepelevoy. – К.: Izdatelstvo Natsionalnogo pedagogicheskogo universiteta im. N.P. Dragomanova, 2009. – S. 127-134.

6. Chepeleva N.V. Teoretichni zasady narativnoyi psihologiyi / Chepeleva N.V., Smulson M.L., Shilovska O.M., Gutsol S.Yu. // Narativni psihotehnologiyi. / M.L.Smulson. – K., 2007. – S. 3-37. (Seriya «Psihol. Instrumentariy»).
7. Zaretska O.O. Deyaki metodologichni zauvazhennya schodo «rozirvanogo narativu» u psihogermenevtichnih doslidzhennyah / O.O. Zaretska // Mova i kultura (naukoviy zhurnal). – K.: Vidavnichiy Dim Dmitra Burago, 2009. – Vip. 12. – T. 10 (135). – S. 57-64.
8. Zaretska O.O. Zhittevi konteksti osobistisnogo zrostannya doroslih / O.O.Zaretska // Rozuminnya ta interpretatsiya zhitteвого dosvidu yak chinnik rozvitku osobistosti: monografiya / za red. N.V.Chepelevoyi. – Kirovograd: Imeks-LTD, 2013. – S. 141-170.
9. Zaretska O.O. Narativni praktiki osobistisnogo zrostannya / O.O.Zaretska // Naukovi studiyi iz sotsialnoyi ta politichnoyi psihologiyi; [redaktsiyna rada: M.M.Slyusarevskiy (golova), V.G.Kremen, S.D.Maksimenko ta in.]. – K.: Milenium, 2012. – Vip. 31 (34). – S. 81-93.
10. Zaretska O.O. Tsinnisni prioriteti v uyavlennyah lyudini pro osobistisne zrostannya / O.O.Zaretska // Tehnologiyi rozvitku Intelektu. – Tom 1, # 6 (2014). – Internet-resurs: http://psytir.org.ua/upload/journals/6/authors/2014/Zaretska_Olga_Oleksandrivna_Tsinnisni_%20priorityety_v%20uyavlenjah_lyudyny.pdf
11. Zaretskaya O.A. Osmyislenie chelovekom svoego lichnostnogo rosta (po materialam empiricheskogo issledovaniya) / O.A.Zaretskaya // Lichnost i ee zhiznennyiy mir: materialyi Vserossiyskoy nauchno-prakticheskoy konferentsii s mezhdunarodnyim uchastiem, posvyaschennoy 20-letiyu fakulteta psihologii OmGU im. F.M. Dostoevskogo (Omsk, 3-4 oktyabrya 2013 g.) / pod red. L.I. Dementiy. – Omsk : Izd-vo Om. Gos. Un-ta, 2013. - S. 65-71.
12. Zarec'ka O.O. Osobistisne zrostannja i vichni cinnosti kriz' prizmu refleksiï u internet-interv'ju / O.O.Zarec'ka // // Nauka i osvita. - 2014. - № 9. - S. 117-122.

Актуальні проблеми психології Т.2. Вип. 9.2015. ISSN 2072-4772